המאסף

לשנת ה'תקי"סט

הוא קבוצת אמרי בינה · כוללים שירים ומליצות עברית ·
מכתבי חכמות וידיעות · באורי כתבי קדש · תולדת
עמנו בית ישראל · ויתר דברי תועלת והדושים ·

אשר נקבצו

והובאו למחברת בכל תקופה מארבע תקופות השנה

על ידי

חברת אוהבי לשון עברית

כרך ראשון

ברלין

ברפוס חברת חנוך נערים

לוח החתומים

אשר נדבו לבם לקחת מהמאסף התקס"ט (ע"פ סדר אלף בית) ·

אמסטרדאם

ר' אחרן ריכטל מיטגליד דעם קעניגליכן האללענדישן קאסיסטאריומס
דער דייטשן איזראעליטן · ר' אפרים המבורג · ר' דוד מארקוס ·
מיטגליד דער דירעקציאן דעם ארמענוועזענס דער היזיגן האללענדיש
דייטשן איזראעליטן . ר' הירש זוממערהויזן חברת חנוך לנער ע"פ דרכו ·
ר' חיים ביננר . ר' משה פראג . ר' שמעון אפענהיים . ר' שמשון לוי ·

ברלין

ר' אברהם גאנז · ר' אברהם ליפמן · העדר פראפעסאר אהרן
וואלפסואהן · ר' אהרן לוי · ר' אייזק בר"מ ה"ס · ר' איצק
העלפט · ר' איצק ריס · ה"ב איצק גרונער · העדר דאקטאר
אפפענהיים · העדר לעהרער אפנער · העדר דירעקטאר דאקטר
בעללערמאן · פ"ומ ר' דוד פריעגר · ר' דוד פערנבאך · ר'
דניאל טויסק · ה' היימאן מאזעס · ר' הירש דריזען · ה' הירש
יאנאס · ר' הירש פרענקל · ר' וואלף לוי · ר' זעקינד ניטא ·
ר' זנוויל געוויר · ר' חיים ב"ר אפרים · ר' חיים וואלאך ·
ר' חיים יאקאבי · ר' טעבלי יאנאס · ר' טעבלי ריס · ר'
יהודה בער · ר' יוזל מוהר · ר' יוסף האלטערן · ר' יוסף
פייט · ר' יוסף גרידץ 2 עקסעמפלארי · ר' ישעי' העלפט ·
ר' ישראל זאקס · ר' ישראל ב"רל פרידלענדר · ר' לאזי ברוינשווייג ·
ר' ליב ב"ר גרשון , ר' ליב קראניק · ר' ליב שטיינטהאל · ר' מאיר
פאטשדאם · ר' מאיר אלטזינגר · הב' מאנים געוויר · ר'
מיכל פרענקל · ר' מיכל מענדל · ר' מיכל ניינאח · ר' משה
באך · ר' משולם באהן · ה' נתן ראטינאר · ר' פייבש הורוויץ ·
ר' פייבש פייט · הב' פייבש ביטח · העדר דאקטאר פירשט ·
ה' פיליפפ זאלאמאן · פ"ומ ר' ראובן גומפערץ · ר' שלמה
לוי · ר' שלמה רונקל · ר' שמואל בר"ב נעבר ·
ר' שמואל ב"רב העלפט · ר' שמואל ב"רל זאקס · ר' שמעון פייט ·
בערנבורג העדר לאנדראבינער העדר דאקטאר מאטיער ·

ברעסלויא

ר' וואלף ברלינער · מאדאם זאלאמאן פרייאהאן · העדר זאלאמאן

וואלף נאת · מאטהאס זימאן · הערר לאזארוס בערלינר · ר' ליב
בערב"ה מ' מאיר וויל · הערר ניימאן, אבר לעהרער אן
דער ווילהעלמס שולע · הערר באנקיער פראנק ·
איין אונגענאנטער 3 עקסעמפלארע ·

ברוינשווייג

ר' אהרן זאלאמאנסואהן · הב' אייזק בר"מן · ר' אילק זאמזאן ·
ר' זלמן פאל · ר' חיים עלקאן פט מייער · הערר פרעזידענט
יאקאבסואהן 3 עקס: · העררען געברידר לאזארוסזעהנע ·
ר' מיכל קראמער · ר' מן האלבערשטאדט · ר' משה
אלטענשטיין · ר' מרדכי רייס · ר' קאפל יאנאס ·
סעניר האפראטה שטעלענדר אין זעזען ·

בראד הערר קעלער 2 עקס: · ר' שלמה פערלכהענדלר ·

גלאגוי

הב' אילק גרידץ · הב' גבריאל ב"ר אבריל כ"ץ · מהו' זלמן
במהו' רפאל מלכים · הב' יהושע במהו' משה קראניק · הב'
יוסף קרעמין · ר' יעקב נער כ"ץ · ר' יעקב לוי 2 עקס: ·
ר' ליב מאנהיימער · ר' ליפמאן פלאטא · הב' מאיר ב"ר יואל
שוחט · ר' מיכאל הירש שוחט · ר' מיכל ב"ר יעקב לוי ·
ר' מענקא ב"ר אילק ג"ש · מהו' משה פרענקל · ר' רפאל נתן
במה' ליפמן שמש · הב' שמואל פרידלענדר · הב' שמעון האלבערשטאט ·

דעסוי ה' יאעל נייער · ע"י ר' משה פיליפסואהן 6 * ה' קויפמן ·

דרעזדן

ר' אהרן שטורם · הב' אפרים אהרן · ר' הירש רעגענסבורג ·
ר' זעליגמאן · ר' יהושע בר"י · ר' יוסף גרידץ · ה' לעוו
מייער · ה' מארקוס נאנדי · ר' מענדל בר"י · ר' משה
מאיר · ר' נפתלי נאחוד · געברידער קאלין סירוריגי ·
פ"ומ ר' שמעון נאגדי ·

האלבערשטאט ע"י ר' אהרן זאלאמאנס 10 עקסעמפלארע ·
האמבורג אונד **קאפפענהאגן** ע"י אחד באמבורג 60 עקס: ·

---

* דאס נאמען נאך פערצייכניס דער העררען סובסקריבענטען אעלכעס ביז
הער נאך ניכט איינגעגאנגען איזט, זאל קינפטיג נאכגעהאלט ווערדן ·

מיטויא

הערר א: כעהר · ה' גערזאכי . ה' זאלאמאן בארקוס · הערר זאמזאן בארקוס · הערר אי: נאטהום ·

פאזען

ר' אייזק קארא מגלונא · הערר א: הירשוואלד · הב' הירש בר"יח מוושטש · ר' וואלף ב"ר פאלק · הב' וואלף חיים בר"מ · הב' וואלף ב"ר אייזק סחדלן · הערר דאקטאר זאבערנהיים · ה' זימאן האמבורגר · הב' זנוויל ראקוויטץ מבוג · ר' יאיר צבי אויערבאך · הב' ליב בר"א מווילטהן · ר' משה ברעדינג · ר' מיכאל משה בר"י פייזער · ר' מיכאל מרדכי כ"ץ · ר' מיכאל ב"ר ארון אס · ר' פסח ב"ר ליפמן · ר' פאלק ב"ר יקר רמ"ק · ר' פסח ב"ר נטע · הב' ראובן בר"ב מארגלין · ר' שמעון הערדמאן ·

פעטרסבורג

הערר אייטינגער · ה' דאקטאר מעד: זאלאמאן · ה' זענאטס סעקרעטעהר נעוואכאוויטש · הערר קאמערליען-ראטה פערען 6 עקס: · ה' גאווערנעמענטס סעקרעטער פערען ·

פראג

הרב מהו' אהרן כארינער בארראט · ר' אייזק שיק · ר' אפרים בר"א וועהלי 5 עקסעמפ: · הרב מהו' ברוך ייטלס · ר' דוד לוקא · ר' וואלף וועהלי · ר' זעליג בער הירש , ה' זעליג · ר' חיים הירש מייער מקוטענפלאן · הערר יאאכים עפשטיין · ר' יונתן פירטה · ר' יונתן פארגעם · ר' יום טוב באנדי · ר' יעקב קאלמוס · ר' יצחק מאן · ר' ליב וועהלי · ר' ליב קאלמוס · ר' ליזר טוויסק מבודין · הערר לעמעל · מאדאם ליבלה פרענקל · ה' דאקטער לעסינג · ר' מאיר דארמיגער · ר' מאיר ווינער בנ"א רייכענויא · הערר מאירסבערג · ר' מיכל ווינער · ר' משה עדלער פאן זעניגסבערג · ה' משה ליב פאקס . ר' משה שמואל ייטלס · ה' נאטהאן מארקוס וועהלי · ה' נאטהאן שלעזינגר · הערר לדעקויר · ר' קויפמאן עפשטיין · הערר קייל · ר' שלום בראנדייס · ר' שמואל דארמיגער · ר' שלמה לאנד הופר · ר' שמעון בראנדייס · ר' שמעון דארמיגער ·

פפדם

ה' איזרא רייס · ע"י ה' גייזנהיים 10 עקס: · ה' יאקאב שטערן ·
ה' J. S. Sichel. ר' עזריא ווארמס · ר' מיכא פלערשהיים ·

קאססעל

ע"י האדון קאנסיסטאריאל ראטה פיינעמאן 9 עקספלארי ·
פעדר זעקע זימאן · ר' זלמן ווילפנהויזען ·

ראטטערדאם

ר' אברהם לעווי יאקאבסזאהן · ר' לוי נפ"ומ כ"ה משה יחזקאל ·
מאדאם ברכה אסת פ"ומ כ"ה איזק פארים · ה' דאקטער דאווידזאהן
מיטגליד דעם האללענדישן איזראעליטישן קאנסיסטאריומס ·
הב' יהושע דעסויא · ר' יחזקאל נפ"ומ ר' וואלף כהן · ר' יעקב
בר"מ ועלענדר · ר' יעקב נפ"ומ כ"ה נחמן שייקלס · הב' יוזפא
נפ"ומ כ"ה משה שלמה ז"ל · הב' יעקב לעמאן · האדון לעווינזאהן
ר' מאיר נפ"ומ כ"ה יאקב סג"ל · ר' מרדכי בייט · ר' סענדר נפ"ומ
כ"ה יאקב פארים · ר' עקיבא נער נפ"ומ כ"ה וואלף שילטקא ·
ע"י ר' שמשון מווין 4 עקס: · ר' פנחס נפומ כ"ה משה יחזקאל ·

ריגא

ה' א: זאמאן · ה' מ: זאמאן יוניאר · ה' עטצעכל לעווי ·

מערים שונות

ה' אדלף שלעזי'. ר' אחכן. ה' עלקאן הירץ פלייפלג · ה' ד' הירץ בפ"פ
ה' דאפידזאהן אפענכך · ר' הירש ווינגרשהיים · ה' זימאן לעהר ·
ה' זאמול וגיסו דרייאפוס ואחיו מאזעס וה' ענגיל בשטראסבורג ·
ע"י ר' דוד לערכד' בפירטה 6 · ר' זנוויל בר"פ פלאטא · ר' יעקב דריזן
ה' סטודיום לעווי בדארפאט · ר' ישעי' בר"י לוי · ר' ישראל קרלין ·
ר' מאיר בשענשטט. ר' נחמן ברלין בליסא. ה' ראזענטהאל בווארשוי

לוח הטעות

עמוד	שורה	תחת	קרא
ג'	י"ג	כסבילים	בשבולים
קד	לב	בתכונה	בהיסרה
קל	ב'	צְבָאִים	צְבָעִים
קל"ה	י"א	יִרְחֲשׁוּ	יִרְחָשׁוּ
קמא	כא	כָל בני אדם	כל אדם
(וכן עמוד קמג שורה טז)			
קמב	ט"ו	ההתמדה	ההעמדה
קמט	א'	לפי	לעג
קעב	ו'	ואחריו	ולפניו
ר"ד	י"א	מזמות	מדמות
ריא	כג	Uebüngen	Uebungen
רכ"ד	י"א	תסחיר	תסתיר
רמ"ג	ט'	בגֹרת	בגרה

לוח הענינים

שירים ומליצות

עניני חכמה וידיעות

באורי כתבי קדש

ענינים שונים

תולדות גדולי ישראל

משלי מוסר

בשורת ספרים חדשים

המאסף

לשנת ה׳ תקס״ט

תקופה רביעית

אל המאסף

כֹּה לֶחָי׳ חַג הָאָסִיף וַעֲצֶרֶת
בְּאָסְפְּךָ פְּרִי מוּסָר וּבִינָה
תָּחוֹג בִּתְקוּפוֹת שָׁנָה הָאַחֶרֶת
בַּסַּךְ הָמוֹן חוֹגֵג בְּרִנָּה

המאסף

חודש תמוז ה׳תקס״ט

א
שירים

—

הקי״ץ

אָרְכוּ הַיָּמִים מַה נָּעֲמוּ מַה יָּפוּ
שְׁחָקִים יִטְהָרוּ טַל וָדֶשֶׁן יִרְעָפוּ
תִּפְרֶה וְתַרְבֶּה אֶרֶץ תֵּת מִשְׁמַנֶּיהָ
צֶמַח וִיבוּל מִשָּׂדֶיהָ מֵינֶקֶת
שֶׁמֶשׁ בִּתְקָפָּהּ עַל יָדֶיהָ מַחֲזֶקֶת
בְּאוֹר פָּנֶיהָ חַיִּים מַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ ׃

אוֹרָה תָּפִיץ וּתְחַיֶּה כָּל צוֹמֵחַ
תַּפְרַח הַגֶּפֶן סְמָדַר תִּתֵּן רֵיחַ
בְּסַנְסִנֵּי הַתְּאֵנָה נִרְאוּ בִכּוּרֶיהָ
אַף בָּשֵׁל הַתָּמָר בְּפַר הַזָּיִת
גַּם כַּמּוֹן וְקֶצַח וְכָל מַחְסוֹר הַבַּיִת
יוֹצִיא הַשָּׂדֶה וְגַנָּה זֵרוּעֶיהָ ׃

יִפְרוֹץ הַדָּגָן עֲמָקִים בָּר עָטָפוּ
שִׁבֳּלֵי הַקָּמָה מְלֵאִים רֹאשׁ יִכְפָּפוּ
רֹב אֹכֶל יִתְּנוּ לְכָל בּוֹ רוּחַ חַיִּים
לְפָעֳלוֹ יֵצֵא אִכָּר בָּאֵתוֹ בְּמַגְּלֵחוֹ
יִקְצוֹר בְּרִנָּה אַף נוֹשֵׂא אֲלוּמוֹתֵיהוּ
יִשְׂמַח בִּפְרִי יְגִיעוֹ בְּמַתַּת שָׁמַיִם ׃

אַךְ טוֹב בָּאַתְנוּ מִיָּדְךָ אֱלֹהֵינוּ
מִבִּרְכַּת שָׁמֶיךָ הִשְׁפַּעְתָּ עָלֵינוּ
וְלָאֲדָמָה צִוִּיתָ לָתֵת יְבוּלֶיהָ
גִּשְׁמֵי נְדָבוֹת הֲרִיקוֹתָ בְּחֶמְלָתֶךָ
בְּרַחֲמֵי אָב תִּדְרוֹשׁ אֶת כָּל יְצִירֶיךָ
מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה עַד קֵץ יָמֶיהָ ׃

לְךָ חֶסֶד וְרַחֲמִים אַךְ בְּיָדְךָ הַיֶּשַׁע ·
אוּלָם הָהּ ! לָנוּ בְּנֵי אָדָם הָרֶשַׁע
נַחְנוּ מַשְׁחִיתִים אֲשֶׁר תִּקְנוּ יָדֶיךָ
בָּר נָתַתָּ וְאוֹהֵב הוֹן יִמְנָעֵהוּ
דָּגָן בְּמַחְבָּא יִצְפּוֹן לְהַרְבּוֹת עֶרְכֵּהוּ
עַד יִרְעַב עָנִי יִרְעַב יְצִיר כַּפֶּיךָ !

חַיִּים נָתַתָּ וְאוֹתָם תַּשְׁחִית חֶרֶב
חִצֵּי מָוֶת יְשַׁכְּלוּ מִבֹּקֶר עַד עֶרֶב
מֶחֱמַת לוֹחֲמִים מִקִּנְאַת גֶּבֶר בְּגָבֶר · —
לְךָ הַמֶּמְשָׁלָה כִּי כֹל עָשְׂתָה יָדֶיךָ
לְךָ הַגָּאוֹן כִּי אֵין תִּכְלָה לְיָמֶיךָ
וּמַה יִשְׂתָּרֵר אָדָם יוֹרֵד קָבֶר ?

אָנָּא אֵל ! אֲשֶׁר גְּבוּל שַׂמְתָּ לְקַיִץ וְחֹרֶף
תֵּן גְּבוּלוֹת לְשַׁלִּיטִים בַּל יַקְשׁוּ עֹרֶף
בַּל יָעוֹז אֱנוֹשׁ לֹא יַשְׁחִית וְלֹא יָרֵעַ
אַךְ שָׁלוֹם וְחֶסֶד יִשְׁלְטוּ עַל הָאָרֶץ
אִישׁ בְּאָחִיהוּ אַל יִפְרוֹץ עוֹד פֶּרֶץ
גְּעַר בְּלֹהֲבִים וְיָשִׁיב יָדוֹ מִבַּלֵּעַ !

שלום הכהן ·

רעיוני לילה

מושאלים מספרי יונג איש אנגליאה ·

(ההמשך)

(ו)

מלחמה, דבר, עוני וחליים רעים יצוררו את האדם, וגם איש את רעהו · פה יגרשו גדי מהסתופף בשדי אמו, שם יסגירו צלם אלהים במצולה, לצואריו בחחים ישיתו, יבלה ימיו מאין תקוה, תחת משא המשועות כוחו יעזבנו, הצדיק זורע בדמעה והרשע יקצור, יחרד לשבט אדונו, ירגז ויעמול ואין נחת, והוא ואדוניו (ישחק לכעסו) שניהם הלא לחיי עד נוצרו? — אוי לכם עבדים נאמנים ואדונים קשים! לשועיהם תרחיקו נדוד, תעזבו אהלי מנוחה לעבור ימים, תשנאו את משנאיו, תרדופו את רודפיו, והיה כי יעבור זעם מלחמה, משחת מחוצר תשובו, תנקשו על דלת האדון, אין עונה ואין פותח! תנודו על משענתכם, עוור תבקשו לחם מבית לבים, והאדון אכזרי באחוזת מריעיו יתענג, יוללו ויריעו כטוב לבם מיין נסיכם, ישכורו מדם ענבים וחלבי תרביכם ·

(ז)

ענות ותחלואים יפלו ממארב על אסירי תקוה, יורידו חיין לעפר, וקבר מקום מנוסו · קול אשמע, קול אנקת מתים מעיר יעירו הלילה, יורידו דמעות, ויעלו קול בכיון שוממה; תמול כמו בחיק הפלגשה, והיום יושיטו ידיהם ואין מושיע · האמונים עלי תולע, התולע עלימו תתפאר · אלה בני התענוגים, חומדי לגב התבל! השוכבים על ערש דוי, זכרו יום הלכתם אחרי הבל ומחמדים! יום אחותם כנף בגדיה, נשקתם מור שפתותיה, ראו מה עשתה

לכם

לכם היום, זכרו ודומו סלה! ואם אך את אלה ישיג הרעה
אתאפק, אדע מה נכון שלומת פתיים; אולם יאמץ לבבי,
אשא נסי על הולכי תמים. גם המה ישאו זעם הזמן ויכשלו
באורח צדקתם, גם כסילים וגם לחכמים חץ ההשחתה
תגיע, ובלהות מעננים תעופנה ויהרגו הולך בישרו, השאות
יהרסון, וגם חכמתו לא תמגנהו. אוי לגבור, פוא ומגינו
יחד ימוטו! התגל תפריש להראותך מגדול עוז וחומה
נשגבה, ונהפך, המגדול עץ נרקב והחומה עי מפלה;
תתאוה תאוה גדולה מהכיל, תמלאנה קטנה מהשיג.

וגם עלי אורח שלול מה רבתה המכשלה! אף אוהב
נאמן, בשגגה ישבית שלומך ושלומו, גם בני הצלחה בשמחתם
ורנתם לרוח יכתירמו. כי תשחק לעין השמש, הלא
במסתרים תבכה נפשך. — וראיתי את הארץ והנה רחבה
מאין קצה, אפס מלער למושב אדם, והנותר ימים ונחלים
וישימון תוהו, מעון תנים. פני להבים ושפתי חרם. כן
האדם גדול מאין חקר, גבור ורב כח, ומה מעט תענוגיו
ורב עלבונו! יתמה מתהומות יצריח מצרותיו, ואדם יצרו
מתהלך בגויה וינער עצמותיו ייבש גרמו, והמות יפתח
גרונו ויאמר: הלעטני נא כלמו יחד.

לזאת נקונן איש על רעהו ואשה על רעותה. — כי
השב בדד ותאנח על שברך לנאח תאנח; המתאבל לאיד
אחיו, יגמלהו ה' ביום שברו, בנפלו יקום, ברדתו יעלה
וצרותיו יקלו, כמו נהר יעמוד יבאש, יזל יטהר.

(ח)

עתה ידידי! עודך מסתולל, תשמח כל היום ותשאל
גם מני שמחה לשחוק בשעשועיך? אתה בעורון מוכה, ואנכי
במשרים הראה, ידעתי הכלך ורב שגיונך; כנער קטון
תשחק ובשגעון תדון, שמחתך יגונך, ושגונך ראשית
עלבונך. עוד מעט יבואו גדודי המכאובים, כי קלי המרוץ
המה, ביום השלום יקחו כפלים ככל עונך. אמרתי: עזוב

אולמך, הטה עלי אזניך, כמרר בבכי נקונן מאין הפונות, ותאמר „מקנא אתה לי, תרגז על שאנני ושובי!" — ולי, מה יקרו ימיך, כפנינים רגעיך! עורה ידידי! הסיינה עיניך פקוחות על כל מצעדיך, פן ישטפך הזמן, ונהמת לריק התנפס — מדוע לבך יהגה: „מה אירא, והיום נכון לא "עלי אור"? אחי! נירא במוט הרים, נירא ביום שלום, ביום זעף אף ביום רצון; כה אמר המלך: „אשרי אדם מפחד תמיד" וה' ממרום מוריק ברכותיו, לא מצדקתנו ויושר לבבינו, רק לנסותנו אם גם ביום ברכה נדע רב גדלו; פלאות המה ומאלה נחתה ולמוסר היה לנו, מה גדלו חסדיו, ומה מצער מעללינו! — על כן נשימה רסן נפי האהבה, כן מרוב חבוק תחנק נפש — השמחה ואהבה רעיות אחוזות בחבלי אחוה, וביום קרב חרב אשה באחותה, כעזות אהבתן כן "גודל שנאתן;" לכן שמור לך פן תשגה באולמך, ברח ממקומך ושים פניך לאחוזן העולה על כלנה.

היימן אחי וכל תאות נפשי ביום אחד מתו, עפה נשמתו, תשקת נפשי אין, הררי זהב ועמודי כסף שחתו אל תוך עמק הבכי, חומת מגדלי וקרן ישעי כלו עדי רגע. חבל! לא ידעתי עוד חפץ בך; ידידי תמול משכני בחזקת אהבתו, נוגה פניו כמאורת בלילה, על מצחו נזר כהן וכלדקה, לבו כאריה ומהלכו כלביא, ביפיו שבו הבנות, בעוזו הלגנות נמסו, יברכו הוריו, יקללו משנאיו, והיום ישמטוהו באחד הבורות, יבוזוהו כפגר מובס. — כי אזכור ימים הטובים במתיקי סוד אתך, היימן! הלכנו יד אל יד אחרי האהבה, והיא בעבורך הטיבה ראשה, שלל לבעים על מצחה, ותשלח רשפיה ותבער יקוד שביבי נעורך, ותתהפך במחולת לפניך ותואר יקרך והדרך, להמתיק ימיך ולהבים כל עלזון מסביבך; והאות עודך במסיבה הפין ארשו בעיניך, שדד אדמתו למחות אדמות נעוריך, הם! קטוף שושנה מערשה ותפול מאין ריח.

רבות מחשבות בני איש , עשתנותיו אל רמו ! הרות ללת ויולדת שקר , קלר המלע אשר תלפינה עיני אדם , והעתידות עטופים למו בעבי שחקים , אופני הטבע הולכים נכחם יום יום , וישובו לאיתנם ולא ישנו בלכתם , כתמול כשלשום כהיום כמחר ירוצון אורחותם , ונחנו עומדים על אם הדרך , לריק ניגע לראות אחור וקדם לחזות היום ילידי מחר , היום נחנו מתלמים תלומים , מקשרים רעיונים , ננכה כרמים , ומחר נרד שאולה נחנו וכל מזימותינו · — לכן בני ! ראה וחכם יום זה אשר לפניך , פן תאמר טוב ומחר אחכמה , ומחר עד מחרתו , עד יתגוללון חבלי החיים ויכלו באפס תקוה · קחה אמרי על לבך ושומם על בני אדם וכסלם , ייגעו למלאות שטוני תבל וילאו באומץ' אסבתה , ינומו ימי האסיף ימי זיום והדרם , יאמרו עוד היום לאסוף חכמה הרבה ויגברו מיום ליום , כלמו בהבלים יתמו ·

הנער , בימי חרפו לבו גחלי רתמים , שוכב הוזה על כלות דשא מאין דאגה , מאין אנחה , יאמר אני חכמה מלאתי , ואנותי מה סכלו ! האיש , בימי שלשים רוח הפתיות בלבו סוער , הגבר , בארבעים יתרונן וישחק על אולת שלשים ; הזקן , בחמשים יקלל על אבדן ימי נעוריו , ויאמר : מה סכלתי ! אשובה ואחכמה , כזאת וכזאת אעשה , והמות יתיצב לפניו פתע ויאמר : זאת עשה ! ובכל זאת לא ישוב מאולתו , שוגה ברירו , אם גם בשרו עליו יכאב יגיע שערי מות ; ישוב לכוחו ישוב לכסלו ויפכח עניו ומרודו · כמו אץ יעוף ברוח מבלי השאיר אחריו מה , כמו אניה בוקע גלי הים וישובו כרגע לאיתנם ; כן האדם , יכעס יצעק ירונן ישחק ואין נחת , ירוץ יכשל יכרע יפול יקום ישוב על מקומו , יקרע סגור לבו על מות נחירו , מוריד אבלי דמעה עלי קברו , כאשר ירדו כן יפלו , יטמנו בעפר הם ואונם , ולא יזכר ולא יפקד עוד לנצח ·

ואנכי , הימן ! אנכי לעד לא אשכחך , אעלה זכרונך על

לבי

לבי, מחלות לילה עד בוקר, עד תעבור פהילאמעל 1) ממעל לראשי, תיטב שירתה, תשמיע חדשות השחר ממרחק כנפי שחקים; ואנוכי נפשי, נפשי אוחך והשחר אעירה, בשירי אגדוף היגונים ורסיסי לילה. שמעו כוכבי בוקר, וענו לי בנגינותי! תיטב לכם מקול הכותן זמירותיו לילה; אל תתהללי הצפור! דעי, כי יעלה השחר ותדומי, תדומי, וקול משוררים לעד ישמע. המה נטפו תרופה על מכת לבי, קולם שמעתי, כי נרדמתי שחת, קולם שמעתי ואיקץ, ותחי רוחי ותגל נפשי. אסף וידותון! מי יתנני כנפים ואעופה אליכם שחק! קולכם מי יתנני, אריעה וישירו כל בנות השיר! באורכם מלאכי אור, נוגה במסתרי נפשי; גם נפתלי 2) אילותי נאמתי בימי עניי.

נגינתם ממעל קברם שמעתי, ברנתם נשאו כליותי, אעמוד על במותי, ועלימו תטוף מלתי.

תם לילה הראשונה

משה במהו׳ מענדל צבי.

ב

ענינים שונים

מודעת בעלי חברת חנוך לנער באמסטרדאם ליהודים היושבים במלכות הוללאנד.

(אמרו המאספים: במחברת הקודמה (עמוד קל״ח) הבטחנו להעתיק

---

1) כן יכנו המשוררים את הצפור האנגן יפה (נאכטיגאלל)

2) נפתלי הירץ וויזל זצ״ל.

להעתיק הקדמת ספר בכורי חנוך אשר זכרנו שם · ועתה באנו למלאות דברינו , ונציג לקוראינו האהובים פה הדברים אשר דברו בעלי חנוך לנער באמסטערדאם באזני אנשי ארצותם , ויען כי בצדק ומשרים המה , לכן ראוי שישימו גם בני עמנו היושבים בארצות אחרות את לבם אליהם , ויעשו גם המה בחכמה וכשרון , הטוב והמועיל לחנוך נערי ישראל י)

אליכם משכילי עם !

הקבצו בני יעקב כלכם , האזינו קולנו , הקשיבו אמרתנו , שמענו כי נגידים נדבר ומפתח שפתינו משרים , בצדק כל אמרי פינו , אין בהם נפתל ועקש ·

מודעת זאת , כי הגדולה מכל הטובות אשר יעשה אותן האדם לכל חברת מין האנושי היא : להשגיח על חנוך הנערים בעודם בימי חרפם , ללמדם תורת הא' ותורת האדם · להודיעם דרך תבונות", "ולטעת בלבבם חכמה ומוסר , למען יהיו אנשים טובים וישרים , עובדי ה' , ואוהבי ריעיהם , חכמי לב ומביני מדע כי יגדלו · — לו הואלנו הוכיח הדבר הזה ברוב דברים , לריק ותהו נכלה הזמן היקר , כי כל אשר נתן לו ה' לב לדעת , ועינים לראות , לא יפון בדברינו אלה , כי כזורע הזורע באדמה טובה דשנה ושמנה , אשר למטר השמים תשתה מים , ונעבדה היטב בכל תקף ועוז , יוציא צמחים טובים ורב תבואות , ויתן לבעל השדה את כל אשר קוה להוציא מאדמתו , להשביע את נפשו ואת נפשות ביתו בשפע רב : כן נטעי הלמודים הטובים אשר יטע מורה משכיל בלב הנער , בחכמה בדעת ובתבונה , יצליחו ויוציאו פרח , ויציצו ציץ ויגמלו פרי תבונות , כי יהיה לאיש המשמח אלהים ואנשים בתורתו ובחכמתו ובדרכי המוסר , אשר לפיהם יתהלך , לטוב לו כל ימי שבתו עלי חלד , וגם אחרי כן כי יתענג בנעם ה' , ולכן אמר שלמה בחכמתו :

חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה

ובגם

והנה יתר על כל יושבי שאר ארצות איירופא עלינו יושבי מלכות הולאנד להשגיח בכל תוקף ועוז על הדבר הזה · כי לצדק ימלוך מלך, הוא מלכנו הצדיק והישר, אשר בבואו לשבת על כסא מלכותו אמר בפה מלא : „חסרון המעשים והחכמות המה בממלכתי ירימו ראש, ואין הבדל לפני בין האומות השונות ·" ולא נכחד מאתנו אף ידענו נאמנה, כי מוצא שפתיו לא ישנה, ולא יבדיל בינינו לשאר יושבי הארץ, גם עינינו רואות בכל יום ויום עין בעין, ומתוך כתב הדת על אודות היהודים נראהו ביתר שאת ויתר עז, כי רצונו לתקן את מדותינו ולשוננו, למען לא נהיה לבוז, בהראות כעם בזוי ושסוי נבדל מכל יושבי המלכות הזאת, " והוא כשגגה בלי הפוגה, אבל מעתה והלאה לא יהיה עוד הבדל בין כל יושבי הארץ · — ומה לנו לעשות ? — הלא לחנוך את בנינו בדרך הישר ? למען גול את כל החרפות מעלינו, אשר יחרפונו בני בלי שם לאמר: „אין אתם ראויים להיות כמונו, יען היותכם נבדלים ממנו בדרך ארץ במדות ובלשון ·" ולמען הראותם, כי לא אלמן ישראל, וכי גם אנו יודעים לתקן את מדותינו ולשוננו כפי הארץ אשר אנחנו יושבים בה ·

אמנם בדאבון נפש ראינו, כי עד הנה תוחלתנו לריק היתה, כי אין איש שם על לב ואין מבין כי מורי ילדי בני ישראל במלכות הזאת, רובם לא יבינו את לשון הארץ הזאת · גם אינם יודעים ללמד לתלמידים את לשוננו הקדושה כפי הדקדוק · ובאמת לא מרוע לב המכשלה הזאת תחת ידם, אך מקוצר רוח ומעבודה קשה · לדעת דבר דבר אל נכון · כי אף הם לא קבלו מאבותיהם ומוריהם, ואנחנו פעמים רבות שמענו במר שיחם אומרים : "גם לא נכחד ממנו, כל אשר תאמרו, אבל מה נעשה ? כי חסרוננו לא יוכל להמנות כי טרח בקשת הפרנסה מונע אותנו מלדרוש ולחקור היטב" וכאלה דברים רבים ·

והנה בעבור זה יבלו הנערים ימי הילדות והשחרות

בלא יועיל, ורק אחד מני אלף מהילדים, אשר חלק לו האל בינה, יוכל להיות יודע ספר אחר צאתו מבית התלמוד, וכל שאר הנערים אחרי לכתם זמן שמונה או תשע שנים בבית הספר, יצאו משם כבן ארבע עשרה שנה מבלי דעת לתרגם פסוק אחד בתורה, גם לא יבינו לכלכל דבריהם במליצה נכונה כלשון הארץ, אף כי דברים נשגבים מזה· ומה נוסיף עוד לדבר? נמשיל את מעמד החנוך כעת בארץ צרפת, ואיטאליא, אשכנז ובריטאניא וכו׳ למעמדו בארצנו זאת, ונראה כי כלם כבר הגיע למדרגה גדולה מאשר הגענו אליה אנחנו, ועתה אנשי מדע ושכל! שימו לבבכם על דברינו אלה, זכרו זאת והתאוששו! הבו לכם עצה ותבונה הלום!

והנה גם אנחנו זה שנים רבות כבר חשבנו על אודות הדבר הזה, ואמרנו בלבבנו: מי יתן ונוכל לתקן את המעות הזה, או להחל תקון מה כפי יכלתנו! והן לבנו יאמר לנו לאמר: הלא עוד מכשלה אחרת תחת ידינו, ושניהם יחד מתאימים ודבקים זה בזה מאוד, האחד כרוך בעקבות רעהו, ואם עבר עלינו רוח קנאה לישר הדורים, אזי גם לא נטמון ידינו בצלחת, מעבוד בכל יכלתנו להשלים את כל החסר והוא, יען כי אין לנו בארץ הזאת ספרים המחוברים על דבר חנוך הנערים, ולכן אף המצא ימצא אחד בעיר ושנים במשפחה, אשר רוחו אוזר חריצות, ואם עצורה בעצמותיו, לתקן את אשר כבר עותו לפניו, הלא כל חריצותו, חשקו, ולהב לבבו הבוער בקרבו יכבו כלמו, בזכרו כי כבד עליו המעשה מאד מאד, לחבר בראשונה ספרים בעמל רב ולשרת בהם אחרי כן לרגל המלאכה אשר לפניו ולרגל הילדים, הלא בזה יעברו ימים ושנים! ועל זה ישתומם כל משכיל, יבהל ותסוג אחור ימינו·

ויער ה׳ את רוחנו, ויאמץ את לבבנו לאמר: הלא ידענו, כי כל התחלות קשות, וכל איש אשר החל לעמול בדבר מועיל לכלל המין האנושי, לו חשב מחשבות כאלה, מעולם לא יצא דבר טוב לאור היום, אבל כל איש אשר

התנדב להקדיש מאו ועמלו קדש לה׳ ולטובת בני האדם, ברכו ה׳ במעשיו, והצליח בידו. על כן גם אנחנו נוחיל ונקוה את התשועה הזאת, שיברך האל את מעשי ידינו.

עוד זאת נודיע בזה, כי מטעם המלך יר״ה גמרנו לתרגם את ארבעה ועשרים ספרי הקדש, ושאר ספרים מועילים, אבל טרם כל, חמשת חומשי תורה ללשון הוללאנדי צח ונקי, כפי דעות המפרשים הקדושים אשר בארץ המה, אשר העתקה כזאת עד היום לא נהיתה, המסכמת עם כל דברי חז״ל.

לכן שבנו וראינו ונתן אל לבנו את המודעה אשר נתננו לאור זה כשמונה חדשים, המדפיסים האחים בלאינפאנטי, אשר ישבו בעת ההיא בהאג, ולא עלתה מבוקשם בידם, לאיזה סבות אשר, לפי דעתנו, כעת כבר סקלה המסלה מהן, ולא תהיינה עוד לאבני נגף, על כן קמנו ונתעורר להודיע בזה לכל בני ישראל אשר במלכות הזאת, כי שמנו פנינו להוציא לאור חבורים שונים מועילים לדבר חנוך הנערים, כפי הדוגמא אשר נשים לפניכם בזה וכו׳ וכו׳.

אמסטרדאם חודש שבט ה״תקסט.

צ • • •

הערה

(והוא מכתב לחכמי ישרא׳ בפולניא)

הן מלאו כמעט כל שארלות דעה, ואחינו בית ישראל היושבים במדינות אנגליאה, איטאליא, צרפת, ואשכנז, כבר הכינו בתי חנוך על צד היותר טוב ומועיל, ולמדו היטב לשון הארץ אשר הם יושבים בקרבה, בה ידברו איש את רעהו, ואיש את אנשי ביתו, למען יורגלו היטב לדבר בשפה נקיה עם אנשי מכורותיהם ומולדותיהם. ותועלת הדבר הזה רבה מאוד, וכבר אמר החכם: „החיים והמות ביד

הלשון

הלשון · בראשון למען דעת בני ישראל לכלכל דבריהם במשפט , עת ידברו עם גדולי ארץ ומנהיגיה , ולפני מלכים כי יתיצבו , וע"י זה יש יכלת בידם להמליץ בעד אחיהם ולפעול טובות בעד בית יעקב · שנית , ישיגו על ידה אהבת תושבי ארץ הבלתי ישראלים , למען לא יהי' עוד עם ה' ללעג ולשמצה בעיניהם , כאשר היה עד הנה בעו"ה , ותשחת בעבורה הוד תפארת ישראל , ונגדעה קרן דתנו ותורתנו הקדושה , באמרם הגוים לנו : „נראה זה עם ערל שפתים ולעגי שפה לא תאר ולא הדר להם ולדבר שפתימו , ומה יתן ומה יוסף מורשה הקדושה אשר בידיהם , הלא בפיהם אין תוכחות , וחיך לטעום ואזן מלין תבחן אין למו · " בשלישית יבינו על ידה גם נעם מליצת לשון עברית , ותפקחנה עיני עברים במקראי קדש , ובדרכי הלשון אשר בפי הנביאים הקדושים , וגם כמה מאמרי חז"ל יהיו מובנים להם · הן ידוע לכל משכיל , כי אי אפשר ללמוד לשון אחרת על בוריה , ובפרט אחת מלשונות קדם , אם לא יבין על נכון לשון ארץ מולדתו · וזה היה דרך הגדולים אשר בארץ המה , הלא הם הגאונים המופלאים ומפרשי תורה , אשר מפיהם אנו חיים , כמו רש"י , ראב"ע , ורד"ק , הרמב"ם , ור' סעדי' גאון ור' יהודה אבן תבון ודומיהם , הלא ידעו היטב בטיב לשון מדינתם , זה ערבית , זה צרפית וזה ספרדית וכו' , וע"י זה מאוד העמיקו בתבונת לשוננו הקדושה ובתהלוכותיה · אמנם המגמגם בלשון ארץ מולדתו אשר חי בה , מאין ידע היטב הדק במלות הבאות מלשון אחרת , בפרט בלשון עבר הישנה עד מאוד ? וכמה פסוקי תורה הברורים כשמש לבעל לשון , המה בעיניו סתומים וחתומים , ויראה בהם כרואה בארובות כהות , יען כי אין שום לשון בידו אשר יעתיק בה הכונה מהכונות · גם הרבה הלכות בש"ס , הנדרשות מחקירת ודקדוק הלשון (כאשר אזכור למטה) , נפלאות וזרות יהיו בעיניו · — והנה שמוח ישמח כל ישר לב לשמוע , כי גם במדינת הולאנד יתאמצו עתה החכמים להפרות ולהרבות

חשקת

השקת לשון מולדתם, ולנטוע אהבתה בלב אחיהם היהודים יושבי מדינתם, ולעשות כמעשה אחיהם ושכניהם, יושבי ארצות אשכנז וצרפת וכו׳, המדברים בשיחתם עם רעיהם ואנשי ביתם לשון המדינה ׃

ועתה לא נשאר לנו כי אם לבקש ולקוות גם מאחינו אנשי פולאניא, שגם המה ישיתו לבם לתקן לשונם ולנצור על דל שפתם לדבר נכון בשפת הארץ אשר הם שוכנים עליה (ר״ל שפת פולניא) ׃ הן רבים הם זרע ישראל הגרים בארץ הזאת מבשאר מדינות אייראפא, ומאז ומקדם רבו בה גאוני ישראל מופלאי תורה ויראה, ומטבע הם פקוחי ראש ובעלי שכל עמוק, אך צר לנו צר, שבדבר הנוגע בלשון למודים הם הגרועים מכל אחיהם בכל ארצות תבל, ובידם אין גם לשון אחת —, גם לשון ארצם יודעים אך מעט, וגם המה בלעגי שפה ידברו, בלי דקדוק וצחות ז) ׃ עד מתי, אנשי פולין היקרים! עד מתי תדברו בשיחת חולין לשון אשכנזית, לשון אשר לא תדעו סגולתה, וגם כלי מבטאכם (ארגאנע) לא יאותו לה, והיא בפיכם נשחתה ומלועגה? מדוע לא תדברו שפת מדינתכם, שפת פולאניא? כמה גזרות וצרות רעות לא השתרגו באו על צוארי אבותיכם, לו ידעו לדבר צחות בלשון פולניא עם שריהם ומלכם! הנה עיניכם רואות עוד היום, שכל איש היודע לכלכל דבריו במשפט בלשון ארצו חשוב והדור הוא לפני גדולי המדינה, וקולו ישמע, והבוערים אשר לא ידעו שפת מדינתם והמגמגמים בה בלעגי שפה שנואים ומורחקים הם בעיני תושבי ארץ ׃ בחנו וראו במדינות אחרות (למשל במדינת אשכנז), קחו לכם מאשר בא בידכם מאה יהודים, ותראו אם לא כלם, ולכ״הפ רובם, ידעו לדבר עם שרים ונסיכים; אמנם ממאה אנשי פולין תמצאו

ז) ואם המצא ימצא שנים או שלשה בין רבבה, היוצאים מן הכלל הזה, מה זה עושה נגד ההמון הגדול אשר מהם אדבר!

כמעט חמשה או עשרה היודעים לדבר עם שר וחשוב · על כן עליכם לתקן הקלקול הזה , בפרט בעתים האלה , אחרי אשר חננכם ה' הטוב להרים קרנכם ולתת חן העם בעיני שרי המדינות להקל מעליהם עול הגלות והשפלות , וגם שמכם יקרא תושבי פולניא כשאר דריה , לכן ראוי לכם לבטא תמיד בשפת פלוניא ולא בלשון אשכנזית אשר לא תדעו מקורה , ואשר איננה שפת הארץ · ואם בדור הזה אתם מעטים בקרבכם היודעים בטיב לשון פולניא , זכרו על הדורות הבאים אחריכם , ותנו לכם מלמדים משכילים בשפה הזאת , ויורו את נערי בני ישראל בבתי הספר הלשון הזאת לאט לאט , בראשון העתקת מלים אחדים אח"כ מאמרים שלמים , ואח"כ ירגילום להעתיק להם מקראי קדש בלשון פלוניא וכהנה · וביותר תשגיחו שידברו בשיחתם עם רעיהם לשון ארצם · ואם תיגעו ותבקשו הלא תמצאו מורים רבים בלשון הזאת , ואם אינם מובחרים הלא הזמן ישלימם , וכל התחלות קשות ·

שמעו נא לי עוד , אנשי פולניא המשכילים ! וישמע אליכם ה' · פקחו עיניכם וראו הקלקול אשר יצא לכם ממחסור לשון למודים , גם בלמוד ספרי הקדש · הלא גם בעלי תורה (אשר רבים בקרבכם) רק אחד מני אלף יבין על בוריא פסוק אחד מפסוקים השיריים ובשגבי רעיון אשר בתנ"ך · וזה ממחסור אשר יחסר להם אף הבנת לשון אחת , להעתיק לה הכונה · כי בלשון אשכנזית הנשחתת בפיהם לא ידעו לדבר כי אם דברים קלי הבנה , אמנם מאמרים נשגבים לא ידעו מאומה בלשון הזאת , ואיך יעתיקו אם כן בתוכה לשון קדש ? למשל , אם אשאל למאות בעלי תורה אשר בקרבכם , שיעתיקו לי בדבר שפתם הפסוק הקל בקהלת (יוד , יוד) :
אם קהה הברזל והוא לא פנים קלקל וחיילים יגבר ויתרון הכשר חכמה · בטוח אני שלא ידעו מענה להעתיק מלה הראשונה קהה , יען העתקה אשכנזית ממנה (שטואמפֿן) לא נמצאה בכל לשון אשכנזית אשר בפיהם , ואפשר שיאמרו בשלילה (ניט שארף) , וכן לא ידעו מה זה חיילים יגבר

(קרעפטע אנשטרענגען) , יען כי חסר להם מלת (אנשטרענגען) , וכן לא ידעו להעתיק על נכון מלת הכשר · ואם אמנם כי רבים יבינו כונת הפסוק הזה מכח שכל והמשך , הלא אך תוך רעיונם תעמוד הכונה , ולא יוציאו אותה משפה ולחוץ , ואיך ילמדום לתלמידים ? וכל זה באתהום ממחסור שפת המדינה · וכן יש פסוקים רבים קלי הבנה אשר לא ידעו להעתיקם ממחסור המלים בלשונם , אף כי פסוקי השירים הגבוהים ונשגבים · ומזה בא הקלקול הגדול בקרבכם , שאותם התלמידים אשר אין להם שכל נח מטבע , יצאו מבתי הספר רקים מכל , והם בורים ועמי הארצים גדולים , ואינם מוכשרים לא לאלהים ולא לאנשים · ומה אומר ואדבר לכם , הלא תדעו כזאת יותר ממני · — ולא לבד יחסר לרבים הבנת כונת המקרא , כי גם הרבה מדרשי חז"ל לא נודעו להם מהעדר ידיעת הלשון · זכרתי עת הייתי בפולניא בא אלי נער קטן נח השכל מאוד , ביום ש"ק , להגיד לי למוד השבוע במסכת בבא מציעא · ושם נאמר (דף ע' ע"ב) אמר ר' נחמן אמר לי הונא לא נצרכא אלא דאפילו רבית דנכרי , איתיביה רבא לר' נחמן לנכרי תשיך , מאי לאו תִשׁוֹך ? לא תַשִּׁיךְ 1) · בשמים ספרי ! שלא

---

1) המקשן סבר , שמלת תשיך הבא בהפעיל , הוא הפעיל במקום הקל , כדרכו בפעלים רבים , וכונתו תִשׁוֹך (משרש נשך , כמו תִגוֹשׁ מן נגש) , ר"ל רשות לך לקחת נשך מנכרי (דוא קאנסט פאם פרעמדן צינזען נעהמען) · והשיב לו התרצן : לא תשיך , ר"ל הוא הפעיל גמור , והוא פעול יוצא לשלישי , כלומר אך הותרה לך לעשות שיקח הנכרי נשך (דוא קאנסט איהן אמבען צינזען נעהמען , קאנסט איהם צינזען געבן) , שמותר לתת לו רבית , ולא לקחת ממנו · — וכמה טובות הגיעו לישראל לו. ידעו להשיב נכונה על ענין זה לשונאי ישראל הדוברים עתק עלינו על אודות המצוה הזאת · ובאמת היא יותר טובה לאומות מאשר לישראל , לפי מאמר הש"ם הנ"ל ·

שלא לבד לא ידע הנער בין ימין ושמאלו בהבנת המאמר, כי גם קריאת העבריא לא ידע, וקרא תְּשׁוּקָ֫ תחת תְּשׁוּהָ · וגם רבו, איש מופלג בתורה, לא ידע היטב ממנו · וכל זה מחסור הלשון · —

ועתה שלומי אמוני ישראל! שיתו לבכם על הדברים היוצאים ממקור לבי, בלי שום ערמה ותהפוכות · הלא חכמים ונבונים אתם, השכילו נא על זאת, וראו ועשו כאשר יעצתי לכם ·

ש —

דברי תוכחות

אשר דרש ברבים הרב הגדול החכם התורני והמושלם כמהו׳ שמואל בערנשטיין אב״ד דקהילת גרעניגגן במדינת הוללאנד, וכעת אב״ד דקהלת לעווארדן במדינת פריסלאנד, בעת נשרף העיר הגדולה והמפוארה ליידן 1)

(נעתק מלשון הוללאנדית)

פזר נתן לאביונים וצדקתו עמדת לעד (תהלים קי״ב, ט׳)

זה שנים רבות שטפו ועברו בנחל הזמן, אלו שמתוני אתם, עדה קדושה ונאמנה! לראש ומורה עליכם, אלו יט ב 2 19 נקתם

---

1) אף אמנם כי כבר חלפו זה כארבע שנים מיום נשרף הקריה העליזה ליידן במדינת הוללאנד, ומיום דרש הרב הנ״ל דרשה הזאת, בכל זאת העתקנוה פה עתה, מרוב יפיה ומליצותיה

נתתם בידי המשמרת תפארת הזאת, להיות לכם מורה דת מוסר ומדות, ולנהלכם בדרך אור ואמת. הנה התלאות וקורות הגדולות והנוראות אשר הרו וילדו העתים כאלה, נתנו לי יד ומקום לדבר אתכם פעמים רבות מחובת לבבכם, כל השנויים ומקרות אשר לעינינו כמעט חדשים לבקרים, יעוררו לבי מאוד לדרוש ולחקור, המה יובילו לי מקור נפתח ומעין נובע לבאר ולברר לכם חק המדות ומשפט המוסר. ראיתים ולקחתי ממנם המוסר והתועלת להזהיר נפשותיכם ממוקש אשר נגד פניכם, לבל תכשלו בשאול ורעש גלי הזמן, ולהנחותכם בדרך צדקה ותושיה, אשר בה לבדה ימצא אדם נחם ומרגוע בעתותי היגונות כאלה. הן זאת היתה חפצי ומגמת פני כל היום.

ואמרתי בלבי תמיד: מה נבחר לי יותר לעשות למען תת לכם ענין למשל ומוסר, מאשר אשית נגד פניכם הקורות אשר עודם חדשות, ונרשמות וחרותות בזכרונכם בכל זמן מהזמנים, ולספר לכם המעשים אשר ראו עיניכם, למען תשכילו ותבחנו אחרית מעשי רשע, וכי עיני ה' תשגחנה על מעגלי בני אדם להכותם בשבט מוסר, אם יחטאו, גם יראו צעירי ימים אשר לא ידעו עוד תהלוכות התבל ומקרותיה, המתגברים תמיד בלבבם, והעקוב למישור בעיניהם, יראו ויבינו המכשולים והפחים אשר בדרך עקשים וחטאים, למען ישמעו וייראו, ויפלסו מעגל דרכיהם.

אמנם מימי לא היה לי מקום וענין יותר טוב ומוכשר להטות לבבכם לצדקה ועשות חסד, מאשר יש לי עתה. הנה המקרה והפגע רע אשר קרה לאלפים מאחינו, ואשר הורידם בבור יגון והשבר, נתן לי ענין למנות ולעורר

לבבכם

ומליצותיה, והמוסר הגדול היוצא ממנה לנערים וישישים, ובטחנו בתבונת לב קוראינו האהובים, שישימו עין על יקר התוכחה הזאת, ולא ישגיחו על רוב ימים אשר נאמרה.

ד"ה.

לבבכם , ולהלית בו שלהבת היראה . השמועה הרעה והמעצבת
הבאה אלינו מאיר ושבר עיר ליידן , מחלה ושברה לבנו
עד מאוד . עוד יכאב הנגע , עוד יבהיל החרדה והחלחלה
גם לבות בני אדם קשי לב ואכזרים , עד יתגעשו וירעשו
גם המה , ורוחם יתמרמר בקרבם מאוד , ולא יכלו לשכוח
יום המבוכה והצרה אשר עבר על עיר הנענה והאומללה
הזאת . ואיכה יתחלחלו לבות האנשים הרכים , המשתפכים
על צרות אחיהם אף אם מצער הנה מזה , איך ישומו וישתאו ,
יריעו אף יצריחו , על גודל השבר והשממון אשר הגיע
ליושבי עיר הזאת ! הן כלו בדמעות עיניהם , מאין הפוגות ,
מדי זכרו בם , מדי העלותם על לבם המהפכה והחרבה
הגדולה הזאת ! לכן במשפט קוה קויתי מאתכם , שומעי
היקרים ! שתשיתו ליראת אלהים לבבכם , ותטו אזן לקול
אמרי , כפי הראוי לכם בענין גדול ויקר כזה . כל אחד
מכם יקל לו , ומלבו יעשה זאת , לגרוע איזה שעות מעתותי
מלאכתו , או מתענוגיו , לבוא ולשמוע גם לחשוב ולדמות
בנפשו תמונת ותבנית העוני והיגון אשר לאחינו האומללים
יושבי עיר ליידן , עד כי יכמרו רחמיו עליהם , וימהר
בימין צדקה להחזיק יד מטים ונדכאים האלה . הנה מהתפעלות
הנעימות הזאת (מרגשת לב אדם לצדקה) , ומפעולות
הטובות הנובעות ממנה אשים עתה דברתי , וזאת תהיה
תכלית תוכחתי היום .

אליכם אישים אקרא , אליכם אשים דברתי , ותוכחתי
באזניכם אחוה . הן ידעתם כי מאז נכבדתי להיות נקשר
עמכם בחבלי האחוה והידידות , כל היום עמלתי ויגעתי
למלאות חובתי המוטלת עלי , להיות לכם לעזר ולהועיל
בדבר האמת והאמונה , להטות לבבכם לצדקה , ולהראותכם
הדרך הישר אשר ילך האדם וילך בה . ואם אמנם רבה
המכשלה והמניעות אשר גדרו לפעמים דרכי בעדי , ועוד
נתיבותי מלבוא למחוז חפצו בתוכחתי ומוסרי , בכל זאת
בגבר התאמצתי בכל תוקף ועוז , גם במענה רך ובדברי

אהבה ורצוני שנסתי את מתני, עד עלתה בידי לעורר רוחכם לשמוע ולהאזין בקולי, ולהרים לבותיכם לאהבת הטוב והחסד והצדקה. כה נהגתי עמכם בשיחת חולין בין איש לרעהו, ובשבתנו יחד שבת אחים ורעים, וכה דברי תמיד עת אזכה לעמוד לפניכם במקום "קדוש הזה, לדרוש ולהגיד לכם דבר ה' ותורתו.

גם אליכם, נערים וצעירי ימים! אתם תקות ימים הבאים, אשר עמכם תשתעשע רוחי, ובכם אשים תוחלתי הטובה. אתם אהובי אשר פעמים רבות ראיתי כי תפקחו אזניכם ותכינו לבבכם לשמוע בקול מוסר ותוכחה — גם אליכם אפנה היום. הנני אתאמץ ואתחזק בכל יכלתי ובכל לשון למודים אשר ישפיעני רוחי, להעיר ולהטות לבבכם דרכים לאהוב הטוב והצדקה הישרה והטהורה, וכל עוד לא נכרת בכם התבונה, ולא הגיעה למעלה הנכונה להיותה לכם לקו ומשקלת בכל משלח ידכם, אנכי שעמול להנחותכם ולהורות לכם המסלול הישר. ובדברים היוצאים ממעמקי לב, ומהתלהבות ההרגשות הפנימיות, אשר ישוטו ויכנסו ללב, איגע בכל כחי להשרש בתלמי לבבכם נטעי אמת וצדקה, חק המוסר והמדות הטובות. ולמען לא ארחק ממטרה אשר שמתי לי, לְזַכּוֹת נפשכם ורוחכם, נאלצתי להראות לכם הקוצים והחוחים הנמצאים גם בדרך הצדקה, ולהודיעכם המכשולים אשר תמצאו בכל פעמיכם, למען תדעו לסקל ולפנות הקמשונים והחרולים אשר בדרך, עד אשר תשיגו ותבאו למחוז חפצכם, מקום נחמד ונעים, בו תתענגנה נפשות צדיקים.

אמנם כי קשה הדבר מאד, להוכיח את צעירי הימים, הפוחזים וקלי דעת, להרחיקם מארחות רעה ופשע, אשר מצאו שושנים בעיניהם. מה יתן ומה יוסיף להעיר ולעורר הרגשותם לאהבת הטוב והצדקה, טרם תשקע בקרבם את אהבה ותשוקה ללכת אחרי שרירות לבם? הלא יחלש כח הטוב והתבונה, וליפים אין די אונים לנצח על תוקף יצרם

 ותאותם

ותאותם כי עזה · על כן אך דרך אחד נשאר למוכיח בנים נערים , השתויים מכוס התאוה והחמדה , והוא , להקילם תמיד משכורתם , ולהראותם יום השאיל והאבדון אשר נפתח למו , ולהזהירם לבל יפלו במהמורות בל יקומו ·

אתם אוהבי אדם , אומני הילדים כצעירים ! אשר תקדישו כל ימי חייכם לנטוע זרע אמת וצדקה בלב החניכים , העתידים להיות אישים מקימי דור אחר ; אתם אבות נבונים ! אשר תאהבו זרעיכם באהבה נאמנה , ותחפצו לגדלם לטוב ויֹשר , ותוילו כחכם וכספכם להרבות באו חכמה מדע ובינה , הן לא יסתר מעיניכם המוקשים והמכשולים הנצפנים לכם על אופנים רבים ושונים על הדרך אשר אתם הולכים בה · בחנו ודעו , הלא גם חקי המדות ותוכחות ומוסרים הרבים אשר אנחנו עמלים לדבר בכל חום לבבינו על אזן הנער המגודל , אף אם זך שכלו ורך לבבו מאוד , לא יועילו לפעמים ולא יצליחו לעשות פרי · וזה , יען כי ברוב כח נעוריו , ובלכת אש תשוקתו ואהבת יצרו יתהלך הנער , הלוך ותור אחרי לבבו ועיניו , אשר זנה אחריהם , ובעיניו ידמה כל אשר איננו מסכים עם חמדתו ותשוקתו , אך רעות רוח וסר טעם , וכל אשר מתנגד לכח דמיונו העז והעצום , אך תפל וריר חלמות הוא בעיניו · על כן בכל יכלתו יתאמץ להתרחק מאישים ונבונים , אנשי בינה ודעת , ויבקש חברת צעירי ימים כמוהו , אשר למו ערך ודמיון אליו בהרגשותם ובתהלוכותם , אשר יחדו ישאבו ממעיני השמחה והעונג · ורעה גדולה מזו , כי גם נחשדו הזקנים בעיניו , שהמה חפצי רעתו תחת טובתו , ולשונאיו ולמקנאיו יחשבו לו , יען כי בישישים חכמה ובארך ימים בינה ודעת , לבל היות נבהל ואץ במעשים ולמאוס בתענוגי הרגעיים , ולשקול בפלס התבונה אחרית הדבר · לא כן הצעירים הנבהלים , אשר עורו עיניהם ממחמדי שוא , לכן במורם ואוהבם האמת ישימו דופי , לאמר : אך איד וכושל הם לנו , ולא באו רק להתגולל עלינו , להשבית מנוחתנו ושמחתנו · כן יפלו במכמורת רבים

מאלילי הנערים, ונאחזים במולדות המסיתים והמדיחים, אשר ילפנו להם הרעים וחטאים, בני בליעל, בנים לא אמון בם, אשר כבר נשחת לבם באין תקוה. ומחטאה לחטאה ישחבו אותם עד ירכתי השאול, אז ינועו ויחוגו כשכור הנערים הנבערים מדעת, וכצפור בפח נלכדו, יכשלו ויפלו ולא יוסיפו קום, ואין מרפא לשברם.

על כן ידוע תדעו, אתם משכילי עם! מורי ומחנכי ילדים הרכים והענוגים! כי הדרך היותר טוב להציל לבות הנערים משחיתותם, הוא, להראות להם תועבת הפשע ושקוץ החטאים, על צד היותר אפשר לנו. לכן לכו נא ונלכה אתם אל אהלי הרשעים החטאים בנפשותם, ועין בעין נראה להם אחרית עושי רשעה, למען תפקחנה עיני הסכלים**, וסר המסוה מעל פניהם, יראו בעיניהם ישפטו ויראו. — ראה פה איש רך ימים, נעדר כח כאיש שיבה, מוח עצמותיו יאבד, יחלוף יעבור כצל, ובלא כלח לקבר הוכן. — הבט שמה וראה נער חוטא, אשר גם אור עיניו אין אתו, עזב לאחרים חילו, ושנותיו נתן לאכזרי, עתה הוא נוהם באחריתו, בכלות שארו ובשרו, ואין מרפא. הוי למשחית דרכו! הוי לאבד כח נעוריו! זאת אחרית רשע, זה שקוץ מעשי החטאים! — ועתה נשים נא כחלה** על לב הנער, הרך והצעיר, אשר לבו לא נשחת עוד, ואשר עוד תוקד בו אהבה לטוב וכל חפצו בו, למען תגעל נפשו בפשעים ובאחריתם כי מרה.

שמעו נא בנים אוילים! מה אנוש כי יעוו פניו ללחום נגד הטבע? וכן אדם כי יפזר ויאבד כחותיו הפנימים והחצונים, אשר חלק לו אלהיו על הארץ, לאשרו ולהצלחתו? בחנו נא ודעו, אם אך שנים לא כבירות יונה אדם בכחותיו בלי דעת, הלא ימעטו שארו ובריאתו וילכו לכליון חרוץ, עד ידבק עורו בעצמותיו, והיה כפגר מובס, וכל רואיו ישומו וישרקו, ומעיהם יהמיון עליו. אז תקוט נפשו בחייו, ויקלל יומו, וינוס מסיתיו ומדיחיו, ובתמהון

לבבו

לבבו יכרע ישכב שם יפול החוטא · — צעירי ימים ! הולכי עקלקלות ותועי דרך ! מי יתן ותקחו משל ומוסר מאת אומללים כאלה , ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם , ולא תזנו אחרי התאוות הגופניות ; פנו פנו מסלותיכם , לבל תכשלו ותאבדו , השמרו הבדלו מדבר הוות מקטב ישוד ; נוסו נוסו מהם , ורעה ונגע לא יקרב באהליכם ! —

אמנם יותר קל מזה יאות לנו להוכיח על אזן בני שחרות , אשר גדלו והיו לאנשים · כי תבונתם תעמוד לאו , ונפשם נטויה לקבל השלימות והתפעליות נאמנות וקיימות , ודי להם אך ברמיזא · ועל ידי רוח הנכון אשר בקרבם , וע"י הרגשותיהם הנערכות במזג השוה , יקל לנו להראות להם ההבדל בין הטוב והצדקה , אשר דרכיהם שקטים ושאננים וישרים בלי חשבון , ובין פתיות הפשע המסיתה את הלבבות בהבליה ובשאוניה ·

הבו נא , אחי האהובים ! הבו ונשימה עין על נעימות מעשה הטוב והצדקה הטהורה , יתאו לבנו ביפיה , נתענג בריחה הטוב והענוג , ונשא לבבנו וכפינו אל שדי השמים · הן ריח ניחוחה וקטרתה הנעים היות יהיה לנו לצרי ותרופה נגד שרש פרה ראש ולענה , היא התאוה השובבה והמשחתת · ובמה יודע איפוא השקוץ והתעוב אשר בדרך הפשע והחטאה , כי אם בהתגלות החמדה והששון אשר בדרך הטובה ? אם נערוך ונדמה זו לעומת זו , הלא נאחז בטוב ונעזוב את הרעה ? לכן לכו נא ונדרשה ונחקורה תמונת הטוב בכל חלקיה ורשמותיה ·

המדה היותר יפה ונעימה במדות ובמעשים הטובים , היא לפי דעתי , מדת הגמילות חסד ותת צדקה לאביונים , ואהבת ריע בכלל · לכן אך בה חפצתי , ואותה אשים למטרת תוכחתי , כי היא ראש ועטרת כל מעלה טובה , ובה ימצא אדם אושרו והצלחתו השלימות והאמיתית ·

הנה יש דרך ישר אשר ידבק בו אדם אך אחרי אשר חשב ועיין עליו ימים רבים , על כן לא יאחז בו כי אם בימי גדלו ואישו · ורוב פעמים יש לנו הרבה ללחום עם מניעות

ומכשולים

ומכשולים רבים , ולריב ולהתקוטט עם נפשנו ונטיות לבבנו , טרם יגיע לנו הכח והממשלה להתגבר על יצרנו ותאוותינו , ולנצח עליהן בעזרת התבונה · לא כן רגשת אדם לגמילות חסד ומתן צדקה , כי היא נטבעה וחרותה בלבנו מיום הולדנו · על פני כל העולם כלה ומלואה נשקפה המדה הטובה וההרגשה החמודה הזאת , ורצונה יפיקו כל הברואים יחד · גם בין הפראים יושבי ארצות שוממות יחנו ויסעו דגליה · גם בין שוכני אהלים , חסרי מדות ונעדרי נמוסיות , משתאים אנחנו לראות רושמות גְּבֻרוֹת ממתת אלהיי הזה , אשר השפיע הוא יתברך משמים ממעל עלינו יושבי ארץ מתחת · גם יונק בשדי אמו יגיד בתומתו ובשחוק אשר על פניו , כי גם הוא מרגיש מתת שמימיי הזאת · —

כחוקת יד שוכנים בצרה , המהירות להציל נפש נוללה במצוק ובסכנה , אהבה , אחוה וריעות , כל המדות הטובות הנשגבות האלה תתאחדנה יחד בלב איש אשר לו נפש ברכה · גם בין בהמות שדי הנבערות מדעת נוכל לראות ולבחון מדת הרחמנות · כמה נפלאות גדולות ספרו לנו חוקרי הטבע , אשר בחנו וראו זאת המדה בקרב בעלי חיים בלתי מדברים , הלא תחזינה גם עינינו יום יום אהבת הבהמות לבעליהן , אשר גם בצורריהם אשר יכבידו ויקשו עליהם עולם , חסד ואמונה ינצורו תחת לנקום כמו נקמתם · —

מה גדלה ויפה ההסכמה והאחדות שבין הרגשה הקדושה הזאת ובין למודי החכמה והתבונה הטהורה · גם קשי לב , סכילי הבזוי ואכזר , אשר במאמצי כח ימשול על הרגשה הזאת להכחידה ולהשמידה מלבו , גם הוא לא יעוז להרים קולו לדבר סרה על זאת המדה הטובה , וליפות דעתו בדברי פתיות ותהפוכות · 1)

האהבה

---

1) כוונת המדבר היא : שיש אנשי כילי ואכזרים הקומצים ידם מלתת מתן לעני ואביון , ויהי כי בושו ונכלמו ממעלליהם הקשים

האהבה לעשות החסד והצדקה , נם אלהים הואת , נטה לפעמים את לב צעיר ימים לעשות מעשים גדולים ונוראים . הלא ראה ראינו לבות נערים רכים בשנים מאוד מלאים אהבה וחנינה , ובמעלליו יתנכר נער כי לבו רחש אך טוב וחסד . הלא ראינום חרדים , ופניהם יחורו , ועיניהם תוזלנה כנחל דמעה , בהביטם צרות בני אדם ומחסוריהם . כל זה יתן אות ומופת , ויעיד עדות ברורה כשמש , כי הטביע היוצר ב"ה' אהבת הטוב והחסד בכל ברואיו . אמנם אשר לבו רק מאהבה הואת , הוא עוכר את נפשו בחוקה , ונלחם ומציק את הרגשיות אשר נתנה לו הטבע . כל רואה צרת רעהו וחדל מעזוב לו , ויש לאל ידו , ולא יחם לבבו כי יאנח האומלל ונדכא , עושה אלה הוא חסר לב ותבונה , והוא נבאש ובעל מום נטבע . —

בספר הדורות חקוקים ושמורים לזכר עולם מעשי החסד והצדקה הגדולים והמסולאים , וממנה ישפוט דור אחרון

הקשים , הצטדקו לאמור : שמדת הנדיבות איננה יפה , יען כי ע"י הפזור יתהוו עצלים הרבה בעולם , לפי שהם סומכים על נדבת לב הנדיבים . אך בזה להם לענה להם ! כי מרוע לב ידברו כזאת , וישימו מר למתוק ומתוק למר . כי אף אם נמצאים באמת אחד באלף ושנים ברבבה האוהבים משת יד הנדיבים ושונאים המלאכה , בכל זאת רוב העניים מסות בושה על פניהם , ותיטב להם אך מעט הנקנה להם ביגיע כפם , מהרבה ע"י מתנת בשר ודם . אך מה יעשו האומללים ונדכאים , אם יחסר להם העבודה , או אם לא ישיגו די צרכם למחית בית . לכן שמעו נא קציני עם ! אל תטו אזן ליועצים הרשעים כאלה , אשר פיהם דבר שוא , וימינם ימין שקר , כי אך משנאת הטוב אשר בלבבם הערל ידברו כזאת . אמנם דרשו את אלהים שמרו ועשה טוב , וחסד וצדקה בארץ . ד"ה

אחרון על לחות נפש עושיהם, ובה יוכר האיש כי גדול פיה, וכי שמו נאה לזכרון עד. גם יהיה לכבוד ולתפארת לבני אדם הבאים אחרינו, וכמעשיהם ילמדו גם המה, ואת בניהם ילמדון. אמנם ראינו בארץ מיום הוסדה עד עתה, כי מעשי הכילי והאכזר תועבה ופגול היו תמיד, ושמות עושיהם היו לחרפה ולדראון עולם. כי אשר אין לו לב להיטב ולהרגיש, הוא מוכשר לכל רעה ופשע, גם הכרת פניו תגיד רשעו ואומר לכל כי אכזר הוא.

לצעירי הימים, מגודל אש התלהבות ותשוקה אשר בקרבם, לבם מוכשר מאוד לעשיית החסד. ואף אמנם כי הרגשותם אינן קיימות ונאמנות, מרוב נטייתם להתחלפות והשנויים, בכל זאת יתדבקו תמיד במדות החסד מגודל התענוג אשר ללב בעשות חסד וצדקה. המה ירגשו במעמקי לבם מכאובות זולתם, ודמעות העשוקים תתנינה דאבון ומרך בלבם ; ולמען הסר מעל נפשם הצער והעגמי אשר להם מצרות אחרים, ולבלי היותם נשבתים ונמנעים משמחה ועונג, פזרו יתנו לאביונים, ויקבלו ברצון ונחת התודה ממכירי טובתם, גם שחוק וגיל הוא בעיניהם לראות שמחת הפדויים מצר, ודמעות האביון אשר על לחיו נתתו תודה ושבח לעוזרהו. אולם הרגשה כזאת איננה תולדת השכל והעיון, רק נובעת מתהלוכת הטבע. לכן אין להתפלא אם נחזה בצעירי ימים איך יפזרו הון לצדקה, בלי לדעת על מה ולמה, ובלי לחקור ולדרוש, האם אותם המקבלים טובתם ראויים הם לה או לא. והנה יען כי אך מהתלהבות הרחמנות יעשו כאלה, ואת פי התבונה לא שאלו, לבקר תחלה ערך המתן וערך האיש אשר נתן לו, לכן לפעמים אין סדרים ותועלת במעשיהם, ויפזרו במקום אשר הי׳ לפס לבנם. והאביון היושב ובוכה במסתרים, מרעב ומחוסר כל, ישאר בלי תקוה, כי הנערים לא ישכילו אל דל אך אל הבא לפניהם ומעורר בקול יללתו מדת רחמיו. —

לא כן האיש הבא בשנים, אשר בו נבררה התבונה

הנכונה ומסודרת, ואשר אסף וקבץ חכמה וידיעת תהלוכות העולם, איש אשר לא נבהל במעלליו, ואשר לא ישטפהו זרם התשוקות הנמהרות, הוא יבין וישכיל וישקול בפלס ומאזני שכל כל מעגלותיו, הוא ידע עת לפזר ועת לכנס, ולמען יהי' לאל ידו לעשות צדקה בכל עת וזמן, גבול ישים לו בתתו מתנות אביונים, ויחקור וידע מתי, כמה, ואיך יתן. ולמען יערוך ערך הצדקה לפי ערכה הראוי לה, יתור וידרוש, אם המתן אשר יתן ראוי ונכון הוא לאשר נתן לו. גם ישכיל אל דל הבוכה במסתרים, לבקרהו במעונתו, להצילו ולנחמו, ולמחות הדמעה מעל פניו. —

אמנם מה גדלה תהפוכת לב הנער, אשר כחש גם בנטיית הטבע הזאת, ויכבה שלהבת אהבת הטוב ברגע החלה להתלהב בקרבו, ומקשה לבו מעשות חסד וצדקה, אף יבוז ויחרף האביון המתחנן לו, וגרוש יגרשהו מפניו, וישים שחוק וקלון באיש הלבוש בבלוי הסחבות, ויפן לו עורף בחרפה ובוז. ומשם ימהר החוטא ללכת אחרי זנות לבו, ויפזר המותרות אשר לו בחיק התענוג והעדנה, כשור אל טבח ילך אל המקום, אשר משם ישוב גֵו נענה ומוכה בחלאים רעים, ובנפש נתעבה ונשחתה. אוי לנער הממאן לתת מכספו לדל, ויפזר ויאבד הונו בשחוק במחולות ובסבאו!

ורעה ופשע גדולה היא מדת כילי באנשים, אשר תבונתם כבר באה למדרגת הבכור. אוי לנו לשמוע מפי שבעים ודשנים האלה, אך יגערו בנזיפה באיש נקי הנענה ואומלל, ותחת תת לו ישועה עוד יוסיפו להשביעו תמרורים וחרופים לאמר, כי כגמול ידו נעשה לו. כל איש בר לב וזך הרעיון יעלים עיניו מראות פני אנשי בליעל כאלה, אשר אינם ראויים להיות נמצאים בין יצורי אל טוב, אשר חפץ אך חסד וחנינה.

הנה טעות וסכלות גדולה היא אצל הנוערים בעם, באשר ישפטו הכל לפי מדה אחת, ויעשו להם כללים קבועים בעניינים הנוהגים בעולם, בלי לחשוב ולבחון שכמה דברים

יוצאים מן הכלל, מסבות המקום והזמן ושאר מניעות · לכן תעו נרואה פקו פלילה, להוציא תולדת שוא מהקדמות שקריות · כן דרך הכילי, תמיד מלא פיו משלי קדמונים וכללי הנהגת העולם, ובזה יחפוץ ליפות קשי לבו ורוע מעלליו (עיין הערה עמוד רנ״ח) · וכבר נתנה לנו תורתנו הקדושה משל ומוסר גדול ע״י מעשה קין והבל, אשר ממנו נלמוד אחרית הרעה היוצאת ממדת רע עין וקשי לב, והקנאה והחמדה הנקשרות עמה ·

האוהב כסף וחומד הון ואוצר, אף בהיק העושר ורכוש גדול, עני הוא בעיניו · יען כי לא שם מבטחו באלהים וברחמיו הגדולים, לכן הוא מפחד תמיד מהעתידות, וירא וחרד כי לא יהיה לו די מחיתו באחרית ימיו · ופעמים רבות יהיה הפחד הזה סבת עניו ומפלתו · כי מפורך לבבו ומעוט בטחונו יתאמץ תמיד יותר ויותר להעשיר, ומרבה לקחת נשך ותרבית, או לעשות נסיונות הרבה במקח וממכר, עד ירמוהו אנשי חמס ומרמה, או יענשהו המשפט כי ירבה לקחת נשך, ויאבד כל אשר לו · ובמה יציל את עשרו מתבערת אש, מחומסים ושודדים, או משאר משלחת מלאכי רעים, אשר יגזור עליו אלהים ? —— דרך הכילי, לבעבור יסוב אחור מכל חברת גומלי חסדים ועושי טוב, ולמען יסתיר רעות לבו במעטה הצדק, לנאוק ולנאנח תמיד, ולאמר: „כי האדם קרוב לעצמו, וכי מצוה היא לשמור את נפשו, חייך וחיי חברך חייך קודמים“ · באלה משלי מוסר ואמרי רוח ימלא פיו כל היום, למען הצדיק השחתת מדותיו · ותמיד הוא מתאונן על רוב הוצאותיו, על גודל המסים, ועל מעט המשא ומתן · וגם בעת מלא אמתחתו צרורות זהב וכסף הוא בוכה וקונן על המחסור בכסף, ויאמר: איכה אחלק לאחרים מהמעט הנשאר לי, אשר לא יספוק כמעט להחיות את נפשי ? —— אמנם הלא נדע ואבותינו ספרו לנו בכל דור ודור מהפגעים רעים אשר קרו לאנשי כילי באחרית ימיהם ע״י מדה הרעה הזאת · או יפלו בחליים

רעים ונאמנים, או, מפחדם לבל יאבד ממנם הונם ועשרם, רוח שגעון יאחזמו, והמה יענו את נפשם ברעב ובמחסור, עד יכלה ויכחשו בשרם, ויגיעו עד שערי מות והאבדון. —

לא כן הצדיק החונן ונותן, הוא מפזר ונוסף עוד, ונפשו תתענג בטובה, רצון ושובע שמחות על פניו. ומה נעמו דברי המשורר אלוהי דוד המלך ע"ה, באמרו (תהלי' קי"ב, ט') פזר נתן לאביונים וצדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד. ועל הרשע אמר: (שם, יוד) רשע יראה וכעס שניו יחרוק ונמס תאות רשעים תאבד. ישעיהו הנביא אמר: (ישעי' נ"ח, ז') הלא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית, כי תראה ערום וכסיתו ומבשרך לא תתעלם, אז יבקע כשחר אורך וארכתך מהרה תצמח. ואומר (פסוק י') ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים.

(ויתר בחדשים הבאים)

אל אח רחוק

בצאת אש תאכל ותלהט סביב קמים
עד לרשן תהפך קריה במעט ימים
אך למרחק בל תמצאנה לבותיה

ואהבה כי תצית שלהבת בלב ידידים
מנגד תבער כעת יחד נועדים
אמור לאהבה: מכל רשפי אש רשפיה.

— ל — ה —

[שר]

חידה

בחלומי ראה ראיתי, איש עומד לעומתי, זה רעי וזה דודי, ויאמר אלי קום בא עמדי, ואראך דבר כפלא, מלחמה וכלי גולה, מלכים ושרים שחורים ולבנים, במערכתם ללחום מזומנים, מבעוד יום נכונים, חסונים כאלונים ; אלה נוכח אלה יעמודו, ורבים בצעירים יעמודו, מגדל מבצר ובית מקדש מלך, רוכבי רכש ומחזיקים בפלך, זקן וכסיל מלך ושגלתו ; ובעלי מלחמה המה עדתו ; לב האבן בקרבם, ודין לדין ישימו ארבם, וי לזה וי לזה, אם לא יצליח אשר הוא עושה ; אין לו למלך בכל ארץ אחוזתו, כי אם שדה אחת להציל אותו, בטוח יבטח בעירו ובמגדלו, החליפין והתמורה תהיה לו ; המגדל הזה עקום לא יעקום מסילו, אשרי מי שבא בגורלו, ורוכבי רכש האחשתרנים, גם המה בין השרים נמנים, ידלגו ויפסחו כאקו וכדישון, אחת כדרכם ואחת באלכסון, והזקן אשר חכמה לא קנה, ובעדת כסילים נמנה, עקלתון ילך תמיד בסכלותו, פעם ארוכה ופעם קצרה תנועתו, והמלכה אשת חיל מי ימצא, הולכת לקרב הלוך ושוב ורצוא, בטח בה לב בעלה, ורבים חללים הפילה, נגד שונאיה בעזות מצח עומדת, לה שם בגבורים ומהם היא נכבדת, דמה יבקש כל אחד, והמלחמה לבו יחד· והנה לפני מצב השרים, תמיד תראה עדת נבערים, נושאי דגלים ושוכני כפרים, הולכים בדרכים ישרים, אחת או שתים, לפנים ולא לאחוריים, הורגים בשפוע את שונאיהם, ותחתם יעמדו במקומותיהם, ואם יבאו אל המערכה הגדולה, מעלה מעלה, יגדל ערכם לשם ולתהלה· וכלם העבדים והאדונים, הכסילים והנבונים, העצים והאבנים, השחורים והלבנים, יקחו כל הבא ברשותם, ולקראת המלך השונא ידרכו קשתם, והמה מחרישים ודומים, עד עולם כל הימים·

— ה — ז —